

Hoe een klein dorp zichzelf kan redden

Een levensloopbestendig dorp. In Koningsbosch is er serieus werk van gemaakt. Burgers, gemeente en zorgorganisaties hebben samen een vangnet gerealiseerd dat een noodgedwongen uittocht van ouderen moet voorkomen. Een provinciaal pilotproject. Van sociaal wijkteam en vrijwilligersvervoer, tot dagopvang en burenhulp.

Deel 1

door Ron Langenfeld

Precies 55 verkeersdrempels. Zowel heen als terug. Lambert Hensgens (85), naar eigen zeggen „de op twee na oudste man van Koningsbosch“ heeft ze tientallen keren geteld. In het taxi busje op weg naar zijn dagbesteding bij het zorgcentrum in Pey-Echt. „Een uur heen en een uur terug“, zegt Hensgens over de omzwervingen om alle ouderen op te halen. Maar dat is verleden tijd. Vanmorgen heeft een vrijwilliger uit het dorp hem thuis met de auto opgepikt voor een ritje van een paar minuten naar de 'huiskamer' in gemeenschapshuis Oos Heem in Koningsbosch. Want voor zijn dagbesteding hoeft Hensgens het dorp niet meer uit. En dat bevalt hem prima. Uiteraard omdat hem de lange weg naar Echt bespaard blijft. „Maar ook omdat ik de mensen hier bijna allemaal nog ken van vroeger“, zegt hij, doeleind op het groepje generatiegenoten dat deze middag is aangeschoven voor de bingo. Zo druk als vandaag is het overigens nog niet elke dag in de huiskamer. „Het initiatief moet nog groeien“, verduidelijkt Har Reijnen, de zorgcoördinator van het dorp. Ze zijn pas een paar weken bezig. Huiskamer Plus heet het project officieel. Waarbij de 'plus' staat voor mensen zoals Hensgens. Ouderen die voorheen gebruikmaakten van relatief dure dagopvang bij zorginstaties buiten het dorp. Zij krijgen nu in het eigen dorp met behulp van vrijwilligers een vergelijkbaar programma aangeboden. „In het verleden is het Rijk nogal ruimhartig omgesprongen met de toekenning van dagbesteding“, verduidelijkt wet-

Lambert Hensgens (85) en zijn generatiegenoten hoeven in Koningsbosch voor hun dagbesteding het dorp niet meer uit.

foto Stefan Koopmans

houder Geert Frische van de gemeente Echt-Susteren. „Een deel van die indicaties blijkt toch wel wat overdone.“ En waarom zou je voor een oude(re) bij een zorginstelling honderd euro per dag betalen voor activiteiten als kaarten of biljarten? „Als je zelf lokaal iets vergelijkbaars op kunt zetten“, zegt Frische. Beter voor de vitaliteit en sociale cohesie in de dorpen. Maar door de inzet van vrijwilligers en het wegvallen van de vervoerskosten tevens een stuk goedkoper. De wethouder verwacht dat als Huiskamer Plus ook in de andere kernen wordt toegepast, de gemeente jaarlijks een half miljoen euro kan besparen. „Zo speelt geld vrij voor mensen die veel meer hulp nodig hebben.“ De alternatieve dagopvang in Koningsbosch is het voorlopig hoogtepunt in een hele reeks maatregelen die in het dorp zijn genomen om kwetsbare inwoners beter te ondersteunen. Al twee jaar wordt door burgers, gemeente en zorgorganisaties aan dat vangnet gewerkt. Een provinciaal pilotproject, dat als blauwdruk en inspi-

ratie moet dienen voor gemeenten elders in Limburg. Aangezwengeld door de inwoners zelf. Zij signaleerden jaren geleden al dat het met hun dorp de verkeerde kant op dreigde te gaan. „We zagen steeds meer ouderen noodgedwongen vertrekken“, vertelt Jos Heijen, destijds lid van de dorpsraad. „Omdat ze niet meer alleen

thuis konden wonen. En er hier nauwelijks voorzieningen waren.“ Daar hebben tegenwoordig natuurlijk wel meer dorpen last van. Maar door de relatief hoge vergrijzing in Koningsbosch en de geïsoleerde ligging van het dorp, is dat hier extra hard voelbaar. „Er kwamen steeds meer huizen leeg te staan“, herinnert Heijen

zich. „Het was duidelijk dat we in het belang van het dorp iets moesten verzinnen om mensen langer hier te houden.“

Dat pakten ze in Koningsbosch meteen serieus aan. Geïnspireerd door Brabantse voorbeelddorpen als Hoogeveen en Elsendorp, die

met zorgprojecten op burgerkracht al hebben laten zien watwoet een gemeenschap in staat kan zijn. „We hadden een hele reeks ideeën waar we mee aan de slag wilden“, zegt Frits Knoops, voorzitter van de burgerstichting Zorg in Eigen Dorp die daar in Koningsbosch voor werd opgericht. Een daarvan

was de wens om een dorpsondersteuner aan te stellen. Een professionele kracht die het dorp kon helpen de ideeën vorm te geven. „Want met burgerkracht is heel veel mogelijk.“ Maar hoe dat moet, dat vertelt niemand erbij“, zegt zorgcoördinator Har Reijnen, die deze taak in Koningsbosch toebedeeld kreeg. Dankzij de financiële ondersteuning van de gemeente en de provincie is Reijnen twee jaar lang met het dorp in de weer geweest. Zijn bemoediging is cruciaal gebleven. „Lokale kracht zit er in veel gevallen wel“, zegt Reijnen. „Zeker hier. Maar je moet het soms wel aanzwengelen en richting geven.“ Daarnaast kreeg Reijnen de taak om namens de gemeente een basis te leggen voor een aantal voorzieningen waarmee Echt-Susteren zijn nieuwe zorgtaken vorm wil geven. Onder zijn aanvoering is in het dorp het sociale wijkteam ontstaan. De zorgcoördinator was ook de drijvende kracht achter het Huiskamer Plus project.

Maar Koningsbosch zou voor ouderen nooit zijn geworden wat het nu is, als de inwoners er niet ook zelf de schouders onder hadden gezet. Zo kan de stichting Zorg in Eigen Dorp inmiddels bogen op een 'bezoekgroep', een groep vrijwilligers die alle tachtigplussers een paar keer per jaar bezoekt en gezelschap houdt. „Zowel ouderen in het dorp, als inwoners die elders naar een verpleeghuis verhuisd zijn“, verduidelijkt Knoops. En toen Veolia dreigde om Koningsbosch uit de dienstregeling te schrappen, zette de burgerstichting een eigen vervoersvoorziening op. Op dezelfde manier werd een boekenuitlen in het leven geroepen, ging een burenhulpproject van start, en maakt al enige tijd een rijdende winkel een ronde langs de ouderen in het dorp. „Ten opzichte van twee, drie jaar geleden is de situatie voor ouderen er absoluut op vooruit gegaan“, constateert Knoops over de waaier van grote en kleine initiatieven (zie kader) in het dorp. Dat dit in Koningsbosch allemaal lukt is dan weer het voordeel van die geïsoleerde ligging. „Daardoor is hier nog relatief veel sociale samenhang“, constateert Knoops. „We zijn hier van oudsher meer op elkaar aangewezen.“ Of ouderen nu ook daadwerkelijk langer in Koningsbosch wonen kan nog niemand met zekerheid zeggen. Al is dat wel aannemelijk, aangezien het verzorgingshuis inmiddels tot het verleden behoort en het verpleeghuis in Echt of Susteren alleen nog voor de echt zware gevallen toegankelijk is. Gezien de vergrijzing zal die groep thuiswoners de komende jaren nog verder groeien. Vandaar ook dat Zorg in Eigen Dorp volgens Knoops nog lang niet klaar is. Er wordt nog gewerkt aan een voorzieningspool waar inwoners scootmobiel, rollators of andere hulpmiddelen kunnen huren of lenen. Recent zijn de voorbereidingen voor een volkstuinproject van start gegaan. En er is een groepje inwoners doende met de oprichting van een coöperatie, waarbinnen verenigingen kunnen gaan samenwerken maar ook zorgtaken ondergebracht kunnen worden. Zorgcoördinator Har Reijnen is voor de gemeente Echt-Susteren inmiddels bezig om de aanpak van Koningsbosch ook in andere dorpen en wijken te introduceren. Het streven is een dekkend netwerk van sociale wijkteams en Huiskamer Plus-voorzieningen in de hele gemeente, liefst ondersteund door burgerinitiatieven. Dat hij beschikt over de ervaring die in Koningsbosch is opgedaan, is mooi meegenomen. „Maar ieder dorp is ook weer anders“, benadrukt Reijnen. „Je moet je een goed beeld vormen van de sociale kaart van een dorp. Iedere kern heeft andere behoeftes en andere mogelijkheden“, zegt Reijnen. „Dat vergt overal ook net weer een iets andere aanpak.“

“ In het verleden is nogal ruimhartig omgesprongen met de toekenning van dagbesteding.

Wethouder Geert Frische, gemeente Echt-Susteren

